

Stormakt och översättning Det karolinska Janusansiktet

I den svenska översättningens historiska huvudfåra från högmedeltid till nutid urskiljer man mycket grovt tre faser. Sätter man de båda mellanliggande gränsåren tentativt vid 1600 och 1720, kan man före det förra tala om ett uppkomst- och stabiliseringsskede, efter det senare om ett modernt skede. Den relativt sett korta mellanperioden – som man i brist på bättre kunde kalla *det götiska skedet* – är i ett västeuropeiskt perspektiv möjligen ett specifikt svenskt fenomen.

Den språkliga och litterära scenen i Sverige under yngre vasatid och karolinsk tid speglar allmänt sett den kultursituation man kan vänta i en liten, tidigare obetydlig nation som tämligen plötsligt och med torftiga historiska förutsättningar kliver fram på den internationella scenen som en militär stormakt. Det handlar om en mycket kort period i vår historia, på en gång lysande och pompös.

I 1600-talets textproduktion på svenska dominerar originallitteraturen massivt. Bara en bok av fem var översatt, eller runt fyrahundra svenskspråkiga titlar av totalt ett par tusen (räknat på hela seklet utifrån Collijns bibliografi, efter Stina Hanssons undersökning 1982). Förhållandet avviker skarpt från det vanliga, både tidigare och senare. Medeltid eller modern tid, små språkområden är normalt ”öppna system” (Even-Zohar 1990), där översättarna skriver mest. De största källspråken hos oss har varit latin respektive tyska, franska och engelska. ”Det karolinska Janusansiktet” frapperar – dock bara i översättningshistorien, som ju i Sverige ännu är oskriven. Hur förklarar man denna väsentliga, veterligen aldrig uppmärksammade sida av stormaktstidens språkliga och litterära fysiologi?

Kan det vara så att det karolinska samhällets smala toppskikt, förlett av den patriotiska fiktionens götiska rekvisita och av stormaktens uppblåsta självbild, drömde om något annat och större än den fattiga inhemska bokkultur man faktiskt ägde? Kan den drömmen ha räckt för att i dåtidens Sverige utlösa de krafter som Lawrence Venuti provokativt ser i vår tids världsomspännande angloamerikanska språksamfund, när han betecknar detta som ”imperialistic abroad and xenophobic at home”?

Om detta och lite annat kommer mitt bidrag att handla.

Referenser

Itamar Even-Zohar, *Polysystem Studies*, Tel Aviv: Duke University Press 1990.

Stina Hansson, "*Afsatt på svensko*". *1600-talets tryckta översättningslitteratur* Göteborg: Litteraturvetenskapliga inst. 1982.

Lawrence Venuti, *The translator's invisibility. A history of translation*, London & New York: Routledge 1995.